Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (četvrto vijeće)

17. srpnja 2014.*

„Socijalna politika – Članak 141. UEZ-a – Jednakost plaća između radnica i radnika – Prijevremeno umirovljenje s isplaćivanjem mirovine odmah – Dodatak pri izračunu mirovine – Prava od kojih koristi imaju uglavnom službenice – Neizravna diskriminacija – Objektivno opravdanje – Stvarna težnja ostvarenju navodnog cilja – Dosljednost u provedbi – Članak 141. stavak 4. UEZ-a – Mjere s ciljem nadomještanja nepogodnosti u profesionalnoj karijeri radnica – Neprimjenjivost“

U predmetu C-173/13,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Cour administrative d'appel de Lyon (Francuska), odlukom od 3. travnja 2013., koju je Sud zaprimio 9. travnja 2013., u postupku

Maurice Leone,

Blandine Leone

protiv

Garde des Sceaux, ministre de la Justice,

Caisse nationale de retraite des agents des collectivités locales,

SUD (četvrto vijeće),

u sastavu: L. Bay Larsen, predsjednik vijeća, M. Safjan i J. Malenovský, A. Prechal (izvjestiteljica) i K. Jürimäe, suci,

nezavisni odvjetnik: N. Jääskinen,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

— za M. i B. Leone, B. Madignier, odvjetnik,

— za Caisse nationale de retraite des agents des collectivités locales, J.-M. Bacquer, u svojstvu agenta,

— za francusku vladu, M. Hours, G. de Bergues i S. Menez, u svojstvu agenata,

— za Europsku komisiju, D. Martin, u svojstvu agenta,

* Jezik postupka: francuski

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 27. veljače 2014.,

donosi sljedeću

Presudu

1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 157. UFEU-a.

2 Zahtjev je upućen u okviru spora između M. i B. Leone, s jedne strane, i Garde des Sceaux, ministre de la Justice, i Caisse nationale de retraite des agents des collectivités locales (u daljnjem tekstu: CNRACL), s druge strane, u pogledu zahtjeva za naknadu štete od francuske države koju su pretrpjele navedene osobe zbog odbijanja CNRACL-a da M. Leoneu odobri prijevremeno umirovljenje s isplaćivanjem mirovine odmah i dodatak za mirovinu prilikom izračuna njegove mirovine.

Pravni okvir

3 Članak L. 1 francuskog Zakona o civilnim i vojnim mirovinama (u daljnjem tekstu: Zakon o mirovinama) predviđa:

„Mirovina je osobna i doživotna novčana naknada koja se dodjeljuje civilnim i vojnim službenicima i, nakon njihove smrti, njihovim zakonskim nasljednicima kao naknada za službu koju su izvršili do redovitog prestanka svoje dužnosti.

Iznos mirovine, koji uzima u obzir razinu, trajanje i narav izvršene službe, jamči korisniku na kraju karijere materijalne pretpostavke egzistencije u vezi s dostojanstvom njegove dužnosti.“

Odredbe o prijevremenom umirovljenju s isplaćivanjem mirovine odmah

4 Iz odluke o upućivanju prethodnog pitanja proizlazi da civilni službenici pod određenim uvjetima mogu imati pravo na prijevremeno umirovljenje s isplaćivanjem mirovine odmah.

5 Među tim su uvjetima i oni određeni u članku L. 24, I, 3° Zakona o mirovinama, u njegovoj verziji prema članku 136. Zakona br. 2004-1485 od 30. prosinca 2004. o izmjeni Zakona o financijama za 2004. (JORF od 31. prosinca 2004., str. 22522.), koji propisuje:

„I. – Mirovina se isplaćuje:

[...]

3° Kad je civilni službenik roditelj troje žive djece ili djece umrle zbog rata ili jednog živog djeteta starosti veće od jedne godine i s invaliditetom od 80% ili većim, pod uvjetom da je za svako dijete prekinuo svoju aktivnost pod uvjetima propisanima dekretom Conseil d'État.

S prekidom aktivnosti spomenutim u prethodnom stavku izjednačena su razdoblja u kojima nisu plaćani obvezni doprinosi u osnovni mirovinski sustav, pod uvjetima propisanima dekretom Conseil d'État.

S djecom navedenom u prvom stavku izjednačena su djeca nabrojena u članku L. 18, II koju je zainteresirana osoba odgajala pod uvjetima predviđenima u stavku III. tog članka.

6 Članak L. 18., II, treći do šesti stavak Zakona o mirovinama nabraja sljedeće:

„Djeca bračnog druga iz prethodnog braka, njegova biološka djeca za koju je srodstvo utvrđeno i njegova posvojena djeca;

Djeca za koju je roditeljska skrb prenesena na korisnika mirovine ili njegovog bračnog druga;

Djeca u skrbništvu korisnika mirovine ili njegovog bračnog druga, kad skrbništvo obuhvaća stvarnu i trajnu brigu o djetetu;

Djeca koju je udomio korisnik mirovine ili njegov bračni drug koji pod uvjetima propisanima dekretom Conseil d'État opravda preuzimanje stvarne i trajne brige o djetetu."

7 Članak 18., III Zakona o mirovinama sadrži sljedeće odredbe:

„Uz iznimku djece umrle zbog rata, djeca trebaju biti odgajana tijekom najmanje devet godina, bilo prije navršenih šesnaest godina života, bilo prije dobi kada prestaju biti uzdržavana u smislu članaka L. 512-3 i R. 512-2 do R. 512-3 Zakona o socijalnoj sigurnosti.

Za ispunjenje prethodno navedenog uvjeta trajanja uzima se u obzir, ovisno o slučaju, razdoblje tijekom kojega je djecu odgajao bračni drug nakon korisnikove smrti."

8 Članak R. 37 Zakona o mirovinama, u verziji prema Dekretu br. 2005-449 od 10. svibnja 2005. za provedbu članka 136. Zakona o izmjenama Zakona o financijama za 2004. (Zakon br. 2004-1485 od 30. prosinca 2004.) i o izmjeni Zakona o civilnim i vojnim mirovinama (JORF od 11. svibnja 2005., str. 8174.), predviđa:

„I. – Prekid aktivnosti predviđen u članku L. 24, I, 3°, prvom stavku mora neprekinuto trajati najmanje dva mjeseca i nastupiti kad je službenik uključen u obvezni mirovinski sustav. U slučaju istodobnih rođenja ili posvojenja, trajanje prekida aktivnosti koje se uzima u obzir za svu djecu iznosi dva mjeseca.

Taj prekid aktivnosti mora nastupiti tijekom razdoblja između prvog dana četvrtog tjedna prije rođenja ili posvojenja i posljednjeg dana šesnaestog tjedna nakon rođenja ili posvojenja.

Odstupajući od odredaba prethodnog stavka, za djecu nabrojenu u trećem, četvrtom, petom i šestom stavku članka L. 18, II, koju je zainteresirana osoba odgojila pod uvjetima predviđenima u stavku III. tog članka, prekid aktivnosti mora nastupiti bilo prije njihove navršene šesnaeste godine života, bilo prije dobi kada prestaju biti uzdržavana u smislu članaka L. 512-3 i R. 512-2 do R. 512-3 Zakona o socijalnoj sigurnosti.

II. – Za izračun trajanja prekida aktivnosti uzimaju se u obzir razdoblja koja odgovaraju prestanku izvršenja ugovora o radu ili stvarnog prekida službe nastala u okviru:

a) dopusta za majčinstvo […];

b) dopusta za očinstvo […];

c) dopusta za posvojenje […];

d) roditeljskog dopusta […];

e) dopusta za roditeljsku prisutnost [...];

f) dopusta za odgoj djeteta mlađeg od osam godina […].

III. –
Razdoblja iz članka L. 24, I, 3°, drugog stavka razdoblja su u kojima zainteresirana osoba nije plaćala doprinose i tijekom kojih nije obavljala nikakvu profesionalnu djelatnost.“

Odredbe o dodatku

9 U skladu s člankom 15. Dekreta br. 2003-1306 od 26. prosinca 2003. o mirovinskom sustavu za službenike uključene u Caisse nationale de retraite des agents des collectivités locales (JORF od 30. prosinca 2003., str. 22477.):

„I. – Stvarnom trajanju službe dodaju se, pod uvjetima predviđenima za državne civilne službenike, sljedeći dodaci:

[...]

2° Dodatak od četiri tromjesečja, pod uvjetom da su službenici prekinuli svoju aktivnost za svako zakonsko i biološko dijete rođeno prije 1. siječnja 2004., za svako dijete posvojeno prije 1. siječnja 2004. i, pod uvjetom da je odgajano tijekom najmanje devet godina prije navršene dvadeset i jedne godine života, za svako dijete od ostale djece nabrojene u članku 24. stavku II. čije je uzdržavanje počelo prije 1. siječnja 2004.

Taj prekid aktivnosti mora biti neprekinut u trajanju od najmanje dva mjeseca i nastupiti u okviru dopusta za majčinstvo, dopusta za posvojenje, roditeljskog dopusta ili dopusta za roditeljsku prisutnost […] ili dopusta za odgoj djeteta mlađeg od osam godina […]

Odredbe iz 2° primjenjuju se na mirovine isplaćivane od 28. svibnja 2003.;

3° Dodatak predviđen u 2° priznaje se službenicama koje su rodile tijekom svojeg studija prije 1. siječnja 2004. i prije zaposlenja u javnoj službi, ako su zaposlene u roku od dvije godine od stjecanja diplome potrebne za sudjelovanje na javnom natječaju, i pritom im se ne može postaviti uvjet prekida aktivnosti;

[...]“

Glavni postupak i prethodna pitanja

10 M. Leone je od 1984. do 2005. obavljao aktivnost bolničara u Hospices civils de Lyon, u svojstvu javnog službenika u bolničkoj djelatnosti.

11 M. Leone je 4. travnja 2005., kao otac troje djece, rođene 9. listopada 1990., 31. kolovoza 1993. i 27. studenoga 1996., zatražio prijevremeno umirovljenje s isplaćivanjem mirovine odmah.

12 CNRACL je odlukom od 18. travnja 2005. odbio taj zahtjev uz obrazloženje da M. Leone nije prekinuo svoju profesionalnu aktivnost za svako dijete od svoje troje djece, kako to zahtijeva članak L. 24, I, 3° Zakona o mirovinama. Tužbu koju je M. Leone podnio protiv te odluke odbio je tribunal administratif iz Lyona rješenjem od 18. svibnja 2006.

13 Bračni drugovi Leone pokrenuli su 31. prosinca 2008. sudski postupak za naknadu štete za koju smatraju da su je pretrpjeli zbog neizravne diskriminacije, u suprotnosti s pravom Unije, na štetu M. Leonea. Ta diskriminacija proizlazi, s jedne strane, iz odredaba članaka L. 24 i R. 37 Zakona o mirovinama u vezi s prijevremenim umirovljenjem s isplaćivanjem mirovine odmah i, s druge strane, iz članka 15., 2° Dekreta br. 2003/1306 u vezi s dodatkom za mirovinu.

14 Taj zahtjev odbijen je presudom tribunal administratif iz Lyona od 17. srpnja 2012. i bračni drugovi Leone podnijeli su žalbu protiv te presude pred cour administrative d'appel iz Lyona.

15 U tim je okolnostima, istaknuvši da ako Francuska Republika ne poštuje svoje međunarodne obveze može nastati zakonska odgovornost države, sud koji je uputio zahtjev odlučio prekinuti postupak i postaviti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1) Može li se za odredbe članka L. 24. i članka R. 37 [Zakona o mirovinama], kako proizlaze iz primjene [Zakona br. 2004-1485] i [Dekreta br. 2005-449], smatrati da stvaraju neizravnu diskriminaciju između muškaraca i žena u smislu članka 157. [UFEU-a]?

2) Može li se za odredbe članka 15. [Dekreta 2003-1306] smatrati da stvaraju neizravnu diskriminaciju između muškaraca i žena u smislu članka 157. [UFEU-a]?

3) U slučaju potvrdnog odgovora na jedno od dvaju gornjih pitanja, može li se takva neizravna diskriminacija opravdati na temelju članka 157. stavka 4. [UFEU-a]?“

Postupak pred Sudom

16 Nakon objave mišljenja nezavisnog odvjetnika, bračni drugovi Leone zasebnim aktom podnesenim tajništvu Suda 25. ožujka 2014. zatražili su da se izvrši nova dodjela ovog predmeta velikom vijeću Suda i da se odredi ponovno otvaranje usmenog dijela postupka.

17 U prilog tim zahtjevima, navedene osobe u biti ističu, uz činjenicu da se ne slažu s tim mišljenjem, kao prvo, okolnost da je 20. siječnja 2014. usvojena mirovinska reforma koja je, ne mijenjajući prava o kojima je riječ u glavnom postupku, ipak predvidjela buduće donošenje vladinog izvještaja koji bi najavljivao preinaku obiteljskih prava iz mirovinskog sustava. Radi se o novoj činjenici koja opravdava ponovno otvaranje rasprava.

18 Kao drugo, tužitelji iz glavnog postupka ističu da Direktiva Vijeća 86/378/EEZ od 24. srpnja 1986. o provedbi načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u sustavima strukovnih socijalnih osiguranja (SL L 225, str. 40.), kako je izmijenjena Direktivom Vijeća 96/97/EZ od 20. prosinca 1996. (SL 1997, L 46, str. 20.), nije uzeta u obzir ni u pisanim očitovanjima francuske vlade ni u mišljenju nezavisnog odvjetnika. Stoga tvrde da se mogu pozivati na postojanje argumenta neraspravljenog među strankama koji opravdava ponovno otvaranje usmenog dijela postupka.

19 U tom smislu te što se tiče, kao prvo, zahtjeva za novu dodjelu predmeta velikom vijeću Suda, najprije treba istaknuti da nijedna odredba Statuta Suda Europske unije ili Poslovnika Suda ne predviđa postupanje po takvom zahtjevu u okviru postupka povodom zahtjeva za prethodnu odluku.

20 Na temelju članka 60. stavka 3. tog Poslovnika, sastav kojem je upućen predmet može, doduše, u bilo kojem stadiju postupka tražiti od Suda da predmet uputi brojnijem sastavu, no tu je riječ o mjeri koju vijeće kojem je predmet dodijeljen donosi, u načelu, po službenoj dužnosti i slobodnoj ocjeni (vidjeti, u tom smislu, presudu Španjolska/Vijeće, C-310/04, EU:C:2006:521, t. 22.).

21 U ovom slučaju četvrto vijeće Suda smatra da od Suda ne treba zatražiti upućivanje ovog predmeta velikom vijeću.

22 Kao drugo, treba podsjetiti da prema članku 83. tog Poslovnika Sud može, nakon što sasluša nezavisnog odvjetnika, odrediti ponovno otvaranje usmenog dijela postupka, osobito ako smatra da stvar nije dovoljno razjašnjena ili ako stranka iznese, po zatvaranju ovog dijela postupka, novu činjenicu koja je takve prirode da ima odlučujući utjecaj na odluku Suda, ili pak ako je u predmetu potrebno odlučiti na temelju argumenta o kojem se nije raspravljalo među strankama ili zainteresiranim osobama iz članka 23. Statuta Suda.

23 U ovom slučaju Sud ističe da, kao prvo, nakon što im je omogućeno upoznavanje s podnesenim očitovanjima, nijedna od tih stranaka kao ni nijedna od tih zainteresiranih osoba nije zatražila održavanje rasprave, mogućnost koju predviđa članak 76. Poslovnika Suda.

24 Kao drugo, Sud smatra, nakon što je saslušao nezavisnog odvjetnika, da raspolaže svim elementima potrebnima za odlučivanje.

25 Što se tiče, konkretno, nove činjenice koju navode bračni drugovi Leone, zakon koji spominju, a koji će stupiti na snagu nakon činjenica spora, nije takve naravi da bi imao odlučujući utjecaj na odluku koju Sud treba donijeti.

26 Usto, okolnost da francuska vlada nije u svojim pisanim očitovanjima ili tijekom rasprave koju je mogla tražiti u tu svrhu razmotrila Direktivu 86/378 i činjenica da nezavisni odvjetnik u svojem mišljenju također nije razmotrio tu direktivu, dok su bračni drugovi Leone na nju uputili u svojim očitovanjima, nisu ni na koji način takve naravi da bi opravdavale ponovno otvaranje rasprava zbog toga što taj element nije raspravljen među strankama.

27 S obzirom na prethodna razmatranja, Sud smatra da ne treba odrediti ponovno otvaranje usmenog dijela postupka.

O prethodnim pitanjima

Dopuštenost

28 Francuska vlada najprije tvrdi da je zahtjev za prethodnu odluku nedopušten jer sud koji je uputio zahtjev nije objasnio ni vezu koju je utvrdio između nacionalnih odredaba iz glavnog postupka i članka 157. UFEU-a ni razloge koji su ga naveli na sumnju o sukladnosti tih nacionalnih odredaba s tim člankom.

29 Prema tvrdnjama te vlade, sud koji je uputio zahtjev trebao je objasniti koji su učinci povezani s tim nacionalnim odredbama koji mu se, s obzirom na kriterije razvijene u sudskoj praksi Suda, čine takve naravi da dovode do zaključka o postojanju neizravne diskriminacije. Također, taj je sud trebao objasniti razloge zbog kojih ne dijeli mišljenje Conseil d'État (Francuska), koji je u svojoj sudskoj praksi već zaključio o nepostojanju takve neizravne diskriminacije smatrajući da nije potrebno o tom pitanju obratiti se Sudu zahtjevom za prethodnu odluku.

30 U tom smislu treba podsjetiti, s jedne strane, da je prema ustaljenoj sudskoj praksi u okviru postupka iz članka 267. UFEU-a jedino nacionalni sudac, koji rješava spor i koji mora preuzeti odgovornost za donesenu sudsku odluku, taj koji ocjenjuje, s obzirom na okolnosti slučaja, kako potrebu prethodne odluke radi donošenja svoje presude tako i relevantnost pitanja koja postavlja Sudu. Posljedično, ako se postavljena pitanja odnose na tumačenje prava Unije, Sud u načelu mora donijeti odluku (vidjeti osobito presudu Carmen Media Group, C-46/08, EU:C:2010:505, t. 75. i navedenu sudsku praksu).

31 O prethodnom pitanju koje je postavio nacionalni sud može se odbiti odlučiti jedino kada je očito da zahtijevano tumačenje prava Unije nema nikakve veze sa stvarnošću ili predmetom glavnog postupka, kada je problem hipotetske naravi ili kada Sud ne raspolaže činjeničnim i pravnim elementima koji su mu potrebni da bi pružio koristan odgovor na postavljena pitanja (vidjeti osobito presudu Carmen Media Group, EU:C:2010:505, t. 76. i navedenu sudsku praksu).

32 Međutim, u ovom slučaju elementi nacionalnog prava i činjenični elementi koji se navode u zahtjevu za prethodnu odluku dovoljni su Sudu za davanje korisnog odgovora na pitanja koja su mu postavljena i ona imaju očitu vezu s predmetom glavnog postupka. U pogledu razloga koji su sud koji je uputio zahtjev naveli na dvojbu o tumačenju odredaba prava Unije na koje upućuje u svojim pitanjima i veza za koje smatra da postoje između tih odredaba i nacionalnih odredaba iz glavnog postupka, treba istaknuti da se oni mogu lako iščitati iz zahtjeva za prethodnu odluku i osobito iz sažetka zahtjevâ i argumenata stranaka u glavnom postupku koji se navode u tom zahtjevu.

33 S druge strane, treba podsjetiti da prema ustaljenoj sudskoj praksi članak 267. UFEU-a nacionalnim sudovima daje najširu mogućnost obraćanja Sudu ako smatraju ako predmet koji se vodi pred njima otvara pitanja koja zahtijevaju tumačenje odredaba prava Unije potrebno za rješavanje spora koji se pred njim vodi. Stoga sud koji ne sudi u posljednjem stupnju, ako smatra da ga pravna ocjena na višem stupnju može dovesti do presude suprotne pravu Unije, mora biti slobodan obratiti se Sudu s pitanjima o kojima dvoji (vidjeti osobito presudu Elchinov, C-173/09, EU:C:2010:581, t 26. i 27. i navedenu sudsku praksu).

34 Iz svega navedenog proizlazi da treba odbiti prigovore francuske vlade i da zahtjev za prethodnu odluku treba smatrati dopuštenim.

Meritum

Uvodna razmatranja

35 Treba podsjetiti, s jedne strane, da se glavni postupak odnosi na zahtjev za naknadu štete zbog okolnosti da se, primjenom nacionalnih odredaba tada na snazi, tužitelj iz glavnog postupka od travnja 2005. nije mogao koristiti pravom na prijevremeno umirovljenje s isplaćivanjem mirovine odmah i dodatkom za mirovinu, nakon što je CNRACL odlukom od 18. travnja 2005. odbio njegov zahtjev za ostvarivanje tih prava. U tim okolnostima te s obzirom na činjenicu da je Ugovor iz Lisabona stupio na snagu tek 1. prosinca 2009., za potrebe odgovora na postavljena pitanja potrebno je uzeti u obzir, kako to, među ostalim, ističu Komisija i bračni drugovi Leone, članak 141. UEZ-a, a ne članak 157. UFEU-a, koji je sud koji je uputio zahtjev formalno naveo u svojim pitanjima.

36 S druge strane, treba istaknuti da su nacionalne odredbe o dodacima o kojima je riječ u glavnom postupku, na koje se odnosi drugo pitanje, donesene nakon presude Griesmar (C-366/99, EU:C:2001:648), iz koje proizlazi da ranije važeći nacionalni propis nije poštovao načelo jednakih plaća propisano u članku 141. UEZ-a.

37 Naime, u toj presudi Sud je ocijenio da su se, što se tiče dodatka za mirovinu predviđenog tim ranijim nacionalnim propisom, čija je dodjela ovisila jedino o kriteriju u vezi s obrazovanjem djece, službenice i službenici s obzirom na taj kriterij nalazili u usporedivoj situaciji tako da je, pridržavajući pravo na taj dodatak jedino službenicama i isključujući službenike koji su mogli dokazati da su preuzeli obrazovanje svoje djece, taj propis stvorio neizravnu diskriminaciju na temelju spola, u suprotnosti s člankom 141. UEZ-a (vidjeti presudu Griesmar, EU:C:2001:648, osobito t. 53. do 58. i 67.).

Drugo pitanje

38 Svojim drugim pitanjem, koje treba razmotriti na prvom mjestu, sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 141. UEZ-a tumačiti tako da sustav dodataka za mirovinu, poput onoga u glavnom postupku, stvara neizravnu diskriminaciju u području plaća između radnica i radnika u suprotnosti s tim člankom.

39 Najprije treba podsjetiti da je Sud odlučio da su mirovine isplaćivane u sustavu koji ima obilježja poput francuskog sustava mirovina za službenike iz glavnog postupka obuhvaćene pojmom plaće u smislu članka 141. UEZ-a (vidjeti, u tom smislu, presude Griesmar, EU:C:2001:648, t. 26. do 38. i Mouflin, C-206/00, EU:C:2001:695, t. 22. do 23.).

40 Prema ustaljenoj sudskoj praksi, načelo jednakih plaća propisano u članku 141. UEZ-a protivi se ne samo primjeni odredaba koje stvaraju diskriminaciju izravno utemeljenu na spolu nego i primjeni odredaba koje zadržavaju različito postupanje između radnika i radnica primjenom kriterija koji nisu utemeljeni na spolu, ako se to različito postupanje ne može objasniti objektivno opravdanim čimbenicima koji nisu povezani s bilo kakvom diskriminacijom na temelju spola (vidjeti osobito presude Seymour-Smith i Perez, C-167/97, EU:C:1999:60, t. 52. i Voß, C-300/06, EU:C:2007:757, t. 25. i navedenu sudsku praksu).

41 Točnije, iz sudske prakse Suda proizlazi da postoji neizravna diskriminacija na temelju spola kad primjena nacionalne mjere, iako je oblikovana na neutralan način, činjenično stavlja u nepovoljniji položaj znatno veći broj radnika jednog spola u odnosu na drugi (vidjeti osobito presudu Z, C-363/12, EU:C:2014:159, t. 53. i navedenu sudsku praksu). Takva mjera nije spojiva s načelom jednakog postupanja, osim ako je različito postupanje između dviju kategorija radnika koje ona stvara opravdano objektivnim čimbenicima koji nisu povezani s bilo kakvom diskriminacijom na temelju spola (vidjeti osobito presude Rinner-Kühn, 171/88, EU:C:1989:328, t. 12.; Voß, EU:C:2007:757, t. 38. i Brachner, C-123/10, EU:C:2011:675, t. 70.).

42 U konkretnom slučaju treba istaknuti da se na temelju članka 15. Dekreta br. 2003-1306 pri izračunu iznosa mirovine odobrava dodatak od četiri tromjesečja svakom službeniku za svako njegovo dijete rođeno ili posvojeno prije 1. siječnja 2004. ili koje je uzdržavano prije tog datuma i odgajano tijekom devet godina, pod uvjetom da taj službenik može dokazati prekid aktivnosti u neprekinutom trajanju od najmanje dva mjeseca nastao u okviru dopusta za majčinstvo, dopusta za posvojenje, roditeljskog dopusta ili dopusta za roditeljsku prisutnost ili dopusta za odgoj djeteta mlađeg od osam godina. Na temelju te odredbe, taj se dodatak također odobrava službenicama koje su rodile tijekom svojeg studija prije 1. siječnja 2004. i prije svojeg zaposlenja u javnoj službi, pod uvjetom da su zaposlene u roku od dvije godine od stjecanja diplome potrebne za prijavu na javnom natječaju.

43 Međutim, treba ustvrditi da, onako kako je predviđena, odredba koja predviđa da dodatak poput onoga iz glavnog postupka treba biti od koristi službenicima obaju spolova pod uvjetom da su prekinuli svoju karijeru tijekom razdoblja od najmanje dva uzastopna mjeseca kako bi se posvetili djetetu pokazuje obilježje neutralnosti u pogledu spola zainteresirane osobe jer, među ostalim, nije vidljivo da su mogućnosti prekida karijere predviđene propisom iz glavnog postupka zakonski otvorene samo službenicima jednog spola.

44 U tom smislu nije sporno da se kako službenici tako i službenice mogu koristiti tim mogućnostima prekida karijere u okviru dopusta za posvojenje, roditeljskog dopusta ili dopusta za roditeljsku prisutnost ili i u okviru dopusta za odgoj djeteta mlađeg od osam godina.

45 Međutim, unatoč tom obilježju neutralnosti, treba ustvrditi da kriterij iz članka 15. Dekreta br. 2003-1306 dovodi do toga da znatno veći postotak žena nego muškaraca ima koristi od prava o kojem je riječ.

46 Naime, okolnost da sustav dodataka za mirovinu iz glavnog postupka među zakonske oblike prekida aktivnosti koje daju pravo na dodatak uključuje dopust za majčinstvo implicira, imajući u vidu najkraće trajanje i obvezan karakter tog dopusta u francuskom pravu, da se službenice koje su biološki roditelj svojeg djeteta u načelu nalaze u poziciji da se mogu koristiti tim pravom na dodatak.

47 Nasuprot tomu, što se tiče službenika, u ovom slučaju različiti čimbenici pridonose znatnom smanjenju broja onih koji će se stvarno moći koristiti tim pravom.

48 U tom smislu treba istaknuti, kao prvo, da, za razliku od dopusta za majčinstvo, ostali dopusti koji mogu stvoriti pravo na taj dodatak za službenika imaju fakultativni karakter.

49 Kao drugo, iz pisanih očitovanja francuske vlade proizlazi da zakonska uređenja poput roditeljskog dopusta, dopusta za roditeljsku prisutnost ili dopusta za odgoj djeteta obilježava nepostojanje naknade i stjecanja mirovinskih prava. Usto, dopust za roditeljsku prisutnost obilježava smanjenje, a dopust za odgoj djeteta nepostojanje prava na napredovanje.

50 Činjenicu da je sustav dodataka poput onoga iz glavnog postupka takve naravi da je od koristi pretežno službenicama izričito je ustvrdio i Conseil d'État u svojoj presudi od 29. prosinca 2004., D'Amato i dr. (br. 265097), koju je francuska vlada podnijela u prilog svojim očitovanjima. Do sličnog zaključka došao je i Haute Autorité de lutte contre les discriminations et pour l'égalité u svojoj odluci br. 2005-32 od 26. rujna 2005., na koju su uputili bračni drugovi Leone u svojim pisanim očitovanjima.

51 S obzirom na sve prethodno navedeno, uvjet prekida profesionalne aktivnosti od dva mjeseca kojem uređenje iz glavnog postupka u načelu podvrgava odobravanje dodatka, iako prividno neutralan s aspekta spola službenika o kojima je riječ, u ovom slučaju takve je naravi da ga ispunjava znatno manji postotak službenika nego službenica, tako da stvarno stavlja u nepovoljniji položaj znatno veći broj radnika jednog nego drugog spola.

52 U tim okolnostima treba provjeriti može li se tako nastalo različito postupanje između radnica i radnika, ovisno o slučaju, opravdati objektivnim čimbenicima koji nisu povezani s bilo kakvom diskriminacijom na temelju spola.

53 U tom smislu iz sudske prakse Suda proizlazi da je to osobito slučaj ako odabrana sredstva odgovaraju legitimnom cilju socijalne politike, prikladna su za ostvarenje postavljenog cilja propisom o kojem je riječ i potrebna su u tu svrhu (vidjeti osobito presude Seymour-Smith i Perez, EU:C:1999:60, t. 69. i navedenu sudsku praksu kao i Brachner, EU:C:2011:675, t. 70. i navedenu sudsku praksu).

54 Usto, takva sredstva mogu se smatrati prikladnima za jamčenje ostvarenja postavljenog cilja samo ako istinski osiguravaju njegovo ostvarenje i to na sustavan i dosljedan način (presude Hartlauer, C-169/07, EU:C:2009:141, t. 55.; Georgiev, C-250/09 i C-268/09, EU:C:2010:699, t. 56.; Fuchs i Köhler, C-159/10 i C-160/10, EU:C:2011:508, t. 85. kao i Brachner, EU:C:2011:675, t. 71.).

55 Država članica o kojoj je riječ, u svojoj ulozi autora odredbe za koju se presumira da je diskriminatorna, jest ta koja mora dokazati da ta odredba služi legitimnom cilju socijalne politike, da taj cilj nije povezan s bilo kakvom diskriminacijom na temelju spola i da je mogla razumno ocijeniti da su odabrana sredstva prikladna za ostvarenje tog cilja (presuda Brachner, EU:C:2011:675, t. 74. i navedena sudska praksa).

56 Usto, iz sudske prakse Suda također proizlazi, iako je u krajnjoj liniji nacionalni sudac, koji je jedini ovlašten ocijeniti činjenice i protumačiti nacionalno pravo, taj koji ocjenjuje je li i u kojoj mjeri zakonska odredba o kojoj je riječ opravdana takvim objektivnim čimbenikom, da je Sud, koji mu treba dati korisne odgovore u okviru prethodnog postupka, ovlašten dati upute na temelju spisa glavnog

postupka kao i pisanih i usmenih očitovanja koja su mu podnesena, tako da omogući nacionalnom sudu donošenje odluke (vidjeti osobito presudu Brachner, EU:C:2011:675, t. 72. i navedenu sudsku praksu).

57 Što se tiče određivanja ciljeva postavljenih sustavom dodataka iz glavnog postupka, francuska vlada, na kojoj je, kako je navedeno u točki 55. ove presude, teret dokazivanja da taj sustav služi, ovisno o slučaju, legitimnom cilju i da on nije povezan s bilo kakvom diskriminacijom na temelju spora, u svojim je očitovanjima navela da je svrha dodatka o kojem je riječ nadomjestiti karijerne nepogodnosti koje proizlaze iz prekida profesionalne aktivnosti zbog rođenja, udomljivanja ili obrazovanja djeteta.

58 U tom smislu nastojanje da se nadomjeste karijerne nepogodnosti kako radnicima tako i radnicama zbog prekida karijere tijekom određenog razdoblja kako bi se posvetili svojoj djeci kao takvo doista predstavlja legitiman cilj socijalne politike.

59 Međutim, jednostavne općenite tvrdnje nisu dovoljne kao dokaz da cilj nacionalne odredbe, poput one u glavnom postupku, nije povezan s bilo kakvom diskriminacijom na temelju spola niti pružaju elemente koji omogućuju razumnu ocjenu da su odabrana sredstva bila prikladna za ostvarenje tog cilja (vidjeti, u tom smislu, osobito presude Seymour-Smith i Perez, EU:C:1999:60, t. 76. kao i Nikoloudi, C-196/02, EU:C:2005:141, t. 52.).

60 U konkretnom slučaju treba biti još oprezniji u pogledu stvarnog poštovanja različitih zahtjeva navedenih u točkama 52. do 55. ove presude jer je, kao što je to istaknuto u točkama 36. i 37., sustav dodataka iz glavnog postupka usvojen radi usklađivanja nacionalnog prava s načelom jednakih plaća muškaraca i žena, nakon što je Sud utvrdio nesukladnost ranije nacionalne odredbe s tim načelom.

61 Međutim, Komisija i bračni drugovi Leone u tom su pogledu, među ostalim, tvrdili da je Francuska Republika tu raniju odredbu zamijenila novom odredbom koja je, pod krinkom prividno neutralnih mjera s obzirom na spol osoba na koje se primjenjuju, zapravo zadržala ciljeve te ranije odredbe i osigurala *status quo* i trajnost njezinih stvarnih učinaka.

62 Naime, prema bračnim drugovima Leone, nova primjenjiva odredba zadržava isti predmet i istu svrhu kao i bivša, tj. u biti nadomještanje profesionalnih nepogodnosti koje proizlaze iz vremena što ga je službenik tijekom svoje karijere proveo za obrazovanje djece. Francuska Republika tako je primijenila umjetan kriterij na temelju prekida karijere samo radi izbjegavanja financijskih posljedica koje mogu proizići iz ispravne primjene prava Unije i ta država članica nije dokazala da tako unesene izmjene teže legitimnom cilju koji nije povezan s bilo kakvom diskriminacijom na temelju spola.

63 Francuska vlada ističe da prekid karijere radi uzdržavanja djece ima izravan utjecaj na iznos mirovine službenika, bilo zbog neuzimanja u obzir razdoblja prekida pri izračunu mirovine, bilo zbog usporavanja karijere koje nastaje i koje dodatak iz glavnog postupka nastoji financijski nadomjestiti tijekom isplaćivanja te mirovine.

64 U skladu sa sudskom praksom navedenom u točki 56. ove presude, na Sudu je, s obzirom na elemente koje sadrži spis i očitovanja koja su mu podnesena, da dâ sljedeće upute kako bi nacionalnom sudu omogućio donošenje odluke.

65 Kao prvo, kako to proizlazi iz očitovanja francuske vlade, dopuste za majčinstvo i za posvojenje obilježava zadržavanje stečenih mirovinskih prava i prava na napredovanje, dok roditeljski dopust obilježava potpuno zadržavanje, a dopust za roditeljsku prisutnost djelomično zadržavanje prava na napredovanje. U tim okolnostima opravdano je pitanje u kojoj mjeri odobravanje dodatka iz glavnog postupka doista ima za cilj nadomjestiti neuzimanje u obzir tih razdoblja prekida pri izračunu mirovina ili nepogodnosti zbog usporavanja karijere službenika, kako to tvrdi vlada.

66 To također *a priori* vrijedi i za činjenicu da je taj dodatak jedinstveno određen na jednu cijelu godinu, bez obzira na stvarno trajanje prekida.

67 U tom kontekstu, treba usto naglasiti da je iznos tog dodatka ostao nepromijenjen u odnosu na onaj iz ranijeg sustava dodataka koji je u presudi Griesmar (EU:C:2001:648) ocijenjen suprotnim članku 141. UEZ-a. Međutim, kao što je to navedeno u toj presudi, u okviru tog sustava tada važeći dodatak težio je drukčijem cilju, tj. nadomještanju karijernih nepogodnosti za žene zbog toga što su se posvetile obrazovanju djece tijekom svoje karijere.

68 Međutim, u tom smislu može se primijetiti da, iako je dodatak za mirovinu jednak jednoj godini po djetetu odgojenom kod kuće bez sumnje razumljiv s obzirom na taj potonji cilj, naprotiv, zadržavanje nepromijenjenog opsega tog prava u okviru odredbe iz glavnog postupka ne može, kao što je to upravo navedeno, ne potaknuti pitanja u pogledu njegove prikladnosti za ostvarenje cilja navedenog u točki 57. ove presude.

69 Kao drugo, što se tiče zahtjeva navedenog u točki 54. ove presude u vezi sa sustavnom i dosljednom provedbom potonjeg cilja, treba istaknuti sljedeće.

70 S jedne strane, kako to proizlazi iz članka 15. stavka 3. Dekreta br. 2003-1306, dodatak iz glavnog postupka također se odobrava službenicama koje su rodile tijekom svojeg studija prije 1. siječnja 2004. i prije svojeg zaposlenja u javnoj službi, pod uvjetom da su zaposlene u roku od dvije godine nakon stjecanja diplome potrebne za prijavu na javnom natječaju, i pritom im se ne može postaviti uvjet prekida aktivnosti.

71 Međutim, ako tako uvedena iznimka podrazumijeva odobravanje dodatka službeniku koji nije prekinuo svoju karijeru i prema tome nije mogao pretrpjeti nepogodnosti koje taj dodatak treba popraviti, *a priori* se čini da je ta odredba takve naravi da može naštetiti spomenutom zahtjevu dosljednosti i sustavnosti.

72 S druge strane, na temelju sustava dodataka iz glavnog postupka, u slučaju djece poput djece bračnog druga, djece za koju je roditeljska skrb prenesena na korisnika mirovine ili njegovog bračnog druga, djece koja su stavljena pod skrbništvo korisnika mirovine ili njegovog bračnog druga ako skrbništvo podrazumijeva stvarnu i trajnu brigu o djetetu ili djece koju je udomio korisnik mirovine ili njegov bračni drug odobravanje dodatka o kojem je riječ podvrgnuto je ne samo uvjetu prekida profesionalne aktivnosti od dva mjeseca nego i uvjetu da su ta djeca odgajana tijekom najmanje devet godina.

73 Međutim, takav dodatan uvjet također se *a priori* ne čini u skladu s ciljem koji u ovom slučaju navodi francuska vlada.

74 Naposljetku, treba uzeti u obzir da je usvajanje sustava dodataka iz glavnog postupka u ovom slučaju i kao što je to prethodno navedeno posljedica potrebe ispravljanja nesukladnosti ranije važećeg sustava dodataka s načelom jednakih plaća, što proizlazi iz presude Griesmar (EU:C:2001:648).

75 Budući da je namijenjen za primjenu na mirovine isplaćivane od 28. svibnja 2003. i u odnosu na djecu rođenu, posvojenu ili udomljenu prije 1. siječnja 2004., sustav dodataka iz glavnog postupka tako je imao za cilj urediti dodatke čija je isplata do tada bila obuhvaćena tim ranijim sustavom.

76 Međutim, treba podsjetiti da je u toj presudi Sud smatrao da taj raniji sustav nije poštovao načelo jednakog postupanja jer je od prava na dodatak izuzimao muške službenike koji su mogli dokazati da su preuzeli obrazovanje svoje djece (presuda Griesmar, EU:C:2001:648, t. 67.).

77 U tom smislu treba istaknuti da, iako su uvjeti odobravanja dodatka predviđeni tim sustavom iz glavnog postupka namijenjeni primjeni jedino na osobe kojima se, u bitnome, mirovina isplaćuje nakon stupanja na snagu tog sustava, ipak ostaje činjenica da taj sustav može imati učinak

uskraćivanja u budućnosti određenim muškim službenicima prava koja bi imali zbog izravnog učinka članka 141. UEZ-a. Međutim, treba podsjetiti da, iako se pravo Unije ne protivi tomu da država članica postupa na taj način, to je uvjetovano, među ostalim, time da mjere koje u tom smislu usvaja poštuju načelo jednakog postupanja između muškaraca i žena (vidjeti, u tom smislu, presudu Roks i dr., C-343/92, EU:C:1994:71, t. 29. i 30.).

78 Međutim, kako to proizlazi iz točaka 65. do 73. ove presude, ne čini se da je to, ne dovodeći u pitanje konačnu ocjenu nacionalnih sudova, slučaj sa sustavom dodataka iz glavnog postupka.

79 S obzirom na sva prethodna razmatranja, na drugo pitanje valja odgovoriti da članak 141. UEZ-a treba tumačiti tako da, osim ako se može opravdati objektivnim čimbenicima koji nisu povezani s bilo kakvom diskriminacijom na temelju spola, poput legitimnog cilja socijalne politike, te osim ako je prikladan za jamčenje postavljenog cilja potrebnog u tu svrhu, što zahtijeva da stvarno služi ostvarenju tog cilja na dosljedan i sustavan način, sustav dodataka za mirovinu kao što je to onaj iz glavnog postupka stvara neizravnu diskriminaciju u području plaća između radnica i radnika u suprotnosti s tim člankom.

Prvo pitanje

80 Svojim prvim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 141. UEZ-a tumačiti tako da odredbe o prijevremenom umirovljenju s isplaćivanjem mirovine odmah, poput onih u glavnom postupku, stvaraju neizravnu diskriminaciju u području plaća između radnica i radnika u suprotnosti s tim člankom.

81 Najprije treba istaknuti da su članci L. 24 i R. 37 Zakona o mirovinama, koji se odnose na prijevremeno umirovljenje s isplaćivanjem mirovine odmah, poput onih koji čine sustav dodataka iz glavnog postupka, usvojeni kako bi se uzele u obzir upute iz presude Griesmar (EU:C:2001:648).

82 Ti članci pravo službenika koji je roditelj troje djece ili jednog djeteta starijeg od godinu dana i s invaliditetom od 80% ili većim na takvo prijevremeno umirovljenje podvrgavaju uvjetu da zainteresirana osoba može za svako dijete dokazati prekid aktivnosti u neprekinutom trajanju od najmanje dva mjeseca nastao u okviru dopusta za majčinstvo, dopusta za očinstvo, dopusta za posvojenje, roditeljskog dopusta ili dopusta za roditeljsku prisutnost ili dopusta za odgoj djeteta mlađeg od osam godina. U slučaju istodobnih rođenja ili posvojenja, trajanje prekida aktivnosti koje se uzima u obzir za svu djecu o kojoj je riječ iznosi dva mjeseca.

83 Što se tiče biološke ili posvojene djece, taj prekid mora nastupiti tijekom razdoblja između prvog dana četvrtog tjedna prije rođenja ili posvojenja i posljednjeg dana šesnaestog tjedna nakon rođenja ili posvojenja.

84 U pogledu uzdržavane djece, navedene odredbe predviđaju da njih mora odgajati službenik o kojem je riječ tijekom najmanje devet godina i da prekid aktivnosti mora nastupiti ili prije njihovih navršenih šesnaest godina života ili prije dobi kada prestaju biti uzdržavana.

85 Iz tih odredaba također proizlazi da su s prekidom aktivnosti izjednačena razdoblja u kojima zainteresirana osoba nije plaćala doprinose i tijekom kojih nije obavljala nikakvu profesionalnu aktivnost.

86 Međutim, zbog razloga *mutatis mutandis* istovjetnih s onima opisanima u točkama 43. do 49. ove presude, najprije treba ustvrditi da, iako te odredbe pokazuju prividnu neutralnost u pogledu spola službenika o kojem je riječ, uvjeti kojima na taj način podvrgavaju dodjelu prava iz glavnog postupka u ovom su slučaju takvi da dovode do toga da se njime koristi znatno veći broj žena nego muškaraca.

87 U tim okolnostima, zatim treba provjeriti, u skladu s načelima iz sudske prakse navedenima u točkama 52. do 55. ove presude, može li se na taj način stvoreno različito postupanje između radnica i radnika ipak opravdati objektivnim čimbenicima koji nisu povezani s bilo kakvom diskriminacijom na temelju spola.

88 U tom smislu francuska vlada u svojim je očitovanjima navela da nacionalne odredbe o kojima je riječ teže istom cilju kao kod dodataka iz glavnog postupka, tj. nadomjestiti karijerne nepogodnosti uzrokovane prekidom profesionalne aktivnosti zbog rođenja, udomljavanja ili obrazovanja djece.

89 Kao što je to navedeno u točki 56. ove presude, nacionalni sud je taj koji u krajnjoj liniji mora provjeriti, s obzirom na sve relevantne elemente, može li, uzimajući u obzir sve uvjete koji ga obilježavaju, sustav prijevremenog umirovljenja s isplaćivanjem mirovine odmah iz glavnog postupka, kao sredstvo namijenjeno ostvarenju tog cilja, pridonijeti njegovom ostvarenju te služi li stvarno njegovom ostvarenju na dosljedan i sustavan način. Ipak, Sud je tom sudu ovlašten dati upute koje će mu omogućiti donošenje odluke.

90 Međutim, što se tiče konkretno stvarne težnje navedenom cilju u ovom slučaju i zahtjeva dosljednosti i sustavnosti u tom kontekstu, treba istaknuti, kao prvo, da *a priori* nije vidljivo da dopuštanje službenicima prijevremenog umirovljenja s isplaćivanjem mirovine odmah može biti takve naravi da nadomjesti karijerne nepogodnosti zbog trostrukog prekida profesionalne aktivnosti od dva mjeseca zbog rođenja, udomljavanja ili obrazovanja djece ili jedinstvenog prekida karijere od dva mjeseca zbog rođenja ili udomljavanja djeteta s invaliditetom većim od 80%. Francuska vlada nije pokazala zbog čega ta činjenica može biti takve naravi da nadomjesti karijerne nepogodnosti.

91 Nadalje, treba istaknuti da se *a priori* ne čini da različiti elementi koji obilježavaju pravo iz glavnog postupka mogu biti opravdani na dosljedan način s obzirom na navodni cilj nadomještanja tih nepogodnosti.

92 To vrijedi, kao prvo i kako je to već navedeno u pogledu dodatka iz glavnog postupka u točkama 72. i 73. ove presude, za okolnost prema kojoj je u slučaju određene djece pravo na prijevremeno umirovljenje s isplaćivanjem mirovine odmah podvrgnuto ne samo prekidu profesionalne aktivnosti od dva mjeseca nego i dodatnom uvjetu da je tu djecu tijekom najmanje devet godina odgajao službenik o kojem je riječ.

93 To je također slučaj, kao drugo, zbog toga što se pravo o kojem je riječ odobrava službenicima bez obzira na to jesu li prekinuli svoju karijeru zbog triju razdoblja od dva mjeseca za tri djeteta ili zbog jednog jedinstvenog razdoblja od dva mjeseca za dijete s invaliditetom od 80% ili većim. Naime, nije *a priori* vidljivo da su karijerne nepogodnosti koje proizlaze iz prekida karijere u trajanju od dva mjeseca i koje se navodno želi nadomjestiti tim pravom različite ovisno o tome ima li rođeno ili posvojeno dijete invaliditet.

94 To također vrijedi, kao treće, za okolnost prema kojoj se čini da iz odredaba iz glavnog postupka proizlazi da se u slučaju istodobnih rođenja ili posvojenja jedinstveno razdoblje od dva mjeseca prekida karijere koje je time uzrokovano uzima u obzir onoliko puta koliko ima djece o kojoj je riječ. Međutim nije, *a priori* vidljivo da su karijerne nepogodnosti koje proizlaze iz prekida karijere u trajanju od dva mjeseca i koje se želi nadomjestiti tim pravom različite ovisno o tome je li do tog prekida došlo zbog jednog ili više rođenja ili posvojenja.

95 Kao četvrto, sud koji je uputio zahtjev jest taj koji će morati ispitati jesu li, ovisno o svojem točnom opsegu, odredbe članka L. 24, I, 3° i R. 37, III Zakona o mirovinama, koje predviđaju da se pravo iz glavnog postupka odobrava s obzirom na razdoblja tijekom kojih zainteresirana osoba nije obavljala nikakvu profesionalnu aktivnost, ovisno o slučaju, također takve naravi da ne poštuju spomenuti zahtjev dosljednosti.

96 Treba dodati da će pri ispitivanju koje stoga treba provesti radi provjere služi li sustav iz glavnog postupka doista ostvarenju navodnog cilja na dosljedan i sustavan način taj sud također moći uzeti u obzir eventualne veze između sustava prijevremenog umirovljenja s isplaćivanjem mirovine odmah iz glavnog postupka i ranije nacionalne odredbe, koju je zamijenio i o kojoj Sud ne raspolaže s dovoljno informacija. U tom smislu, taj nacionalni sud moći će osobito provjeriti u kojoj bi mjeri te veze mogle, kao što je to navedeno u ovoj presudi u pogledu sustava dodataka iz glavnog postupka, imati utjecaj na to ispitivanje.

97 U ovom predmetu, i uzimajući u obzir ono što je navedeno u točki 81. ove presude, naposljetku treba istaknuti da su razmatranja u pogledu sustava dodataka navedena u točkama 74. do 78. ove presude, ovisno o slučaju, primjenjiva *mutatis mutandis* i u pogledu sustava prijevremenog umirovljenja s isplaćivanjem mirovine odmah iz glavnog postupka.

98 S obzirom na sva prethodna razmatranja, na prvo pitanje valja odgovoriti da članak 141. UEZ-a treba tumačiti tako da, osim ako se može opravdati objektivnim čimbenicima koji nisu povezani s bilo kakvom diskriminacijom na temelju spola, poput legitimnog cilja socijalne politike, te osim ako je prikladan za jamčenje postavljenog cilja potrebnog u tu svrhu, što zahtijeva da stvarno služi ostvarenju tog cilja na dosljedan i sustavan način, sustav prijevremenog umirovljenja s isplaćivanjem mirovine odmah kao što je to onaj iz glavnog postupka stvara neizravnu diskriminaciju u području plaća između radnica i radnika u suprotnosti s tim člankom.

Treće pitanje

99 Svojim trećim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita može li se neizravna diskriminacija koja eventualno bude utvrđena u okviru razmatranja prvog i drugog pitanja opravdati na temelju članka 141. stavka 4. UEZ-a.

100 Ta odredba predviđa da radi osiguranja u praksi potpune jednakosti između muškaraca i žena u radnom okruženju, načelo jednakog postupanja ne sprečava nijednu državu članicu da provodi ili donese mjere koje osiguravaju posebne prednosti kako bi se nedovoljno zastupljenom spolu olakšalo bavljenje stručnom djelatnošću ili spriječio odnosno nadoknadio nepovoljan položaj u njihovoj profesionalnoj karijeri.

101 U konkretnom slučaju dovoljno je u tom smislu podsjetiti da je Sud već ustvrdio da mjera poput dodatka iz glavnog postupka ne predstavlja mjeru na koju se odnosi ta odredba UEZ-a jer je ograničena na odobravanje službenicima dodatka za mirovinu u trenutku njihovog umirovljenja, bez rješavanja problema s kojima se mogu suočiti tijekom svoje profesionalne karijere i jer nije vidljivo da je takve naravi da nadomjesti nepogodnosti kojima bi ti radnici bili izloženi pomažući im u toj karijeri i da na taj način stvarno osigurava potpunu jednakost između muškaraca i žena u profesionalnom životu (vidjeti, u tom smislu, presudu Griesmar, EU:C:2001:648, t. 63. do 65.; vidjeti također presude Komisija/Italija, C-46/07, EU:C:2008:618, t. 57. i 58. kao i Komisija/Grčka, C-559/07, EU:C:2009:198, t. 66. do 68.).

102 To također vrijedi za mjeru poput prijevremenog umirovljenja s isplaćivanjem mirovine odmah jer ta mjera, koja je ograničena na poticanje prijevremenog završetka profesionalne karijere, također nije takve naravi da rješava probleme s kojima se mogu suočiti službenici tijekom svoje profesionalne karijere pomažući im u toj karijeri, niti je takve naravi da na taj način stvarno osigurava potpunu jednakost između muškaraca i žena u profesionalnom životu.

103 S obzirom na prethodna razmatranja, na treće pitanje valja odgovoriti da članak 141. stavak 4. UEZ-a treba tumačiti tako da mjere na koje se odnosi ta odredba ne obuhvaćaju nacionalne mjere, poput onih u glavnom postupku, koje su ograničene na to da radnicima o kojima je riječ omoguće korištenje

prijevremenim umirovljenjem s isplaćivanjem mirovine odmah i da im se odobri dodatak za mirovinu prilikom njihovog umirovljenja, a da ne rješavaju probleme s kojima se mogu suočiti tijekom svoje profesionalne karijere.

Troškovi

104 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenoga, Sud (četvrto vijeće) odlučuje:

1) **Članak 141. UEZ-a treba tumačiti tako da, osim ako se može opravdati objektivnim čimbenicima koji nisu povezani s bilo kakvom diskriminacijom na temelju spola, poput legitimnog cilja socijalne politike, te osim ako je prikladan za jamčenje postavljenog cilja potrebnog u tu svrhu, što zahtijeva da stvarno služi ostvarenju tog cilja na dosljedan i sustavan način, sustav dodataka za mirovinu kao što je to onaj iz glavnog postupka stvara neizravnu diskriminaciju u području plaća između radnica i radnika u suprotnosti s tim člankom.**

2) **Članak 141. UEZ-a treba tumačiti tako da, osim ako se može opravdati objektivnim čimbenicima koji nisu povezani s bilo kakvom diskriminacijom na temelju spola, poput legitimnog cilja socijalne politike, te osim ako je prikladan za jamčenje postavljenog cilja potrebnog u tu svrhu, što zahtijeva da stvarno služi ostvarenju tog cilja na dosljedan i sustavan način, sustav prijevremenog umirovljenja s isplaćivanjem mirovine odmah kao što je to onaj iz glavnog postupka stvara neizravnu diskriminaciju u području plaća između radnica i radnika u suprotnosti s tim člankom.**

3) **Članak 141. stavak 4. UEZ-a treba tumačiti tako da mjere na koje se odnosi ta odredba ne obuhvaćaju nacionalne mjere, poput onih u glavnom postupku, koje su ograničene na to da radnicima o kojima je riječ omoguće korištenje prijevremenim umirovljenjem s isplaćivanjem mirovine odmah i da im se odobri dodatak za mirovinu prilikom njihovog umirovljenja, a da ne rješavaju probleme s kojima se mogu suočiti tijekom svoje profesionalne karijere.**

Potpisi